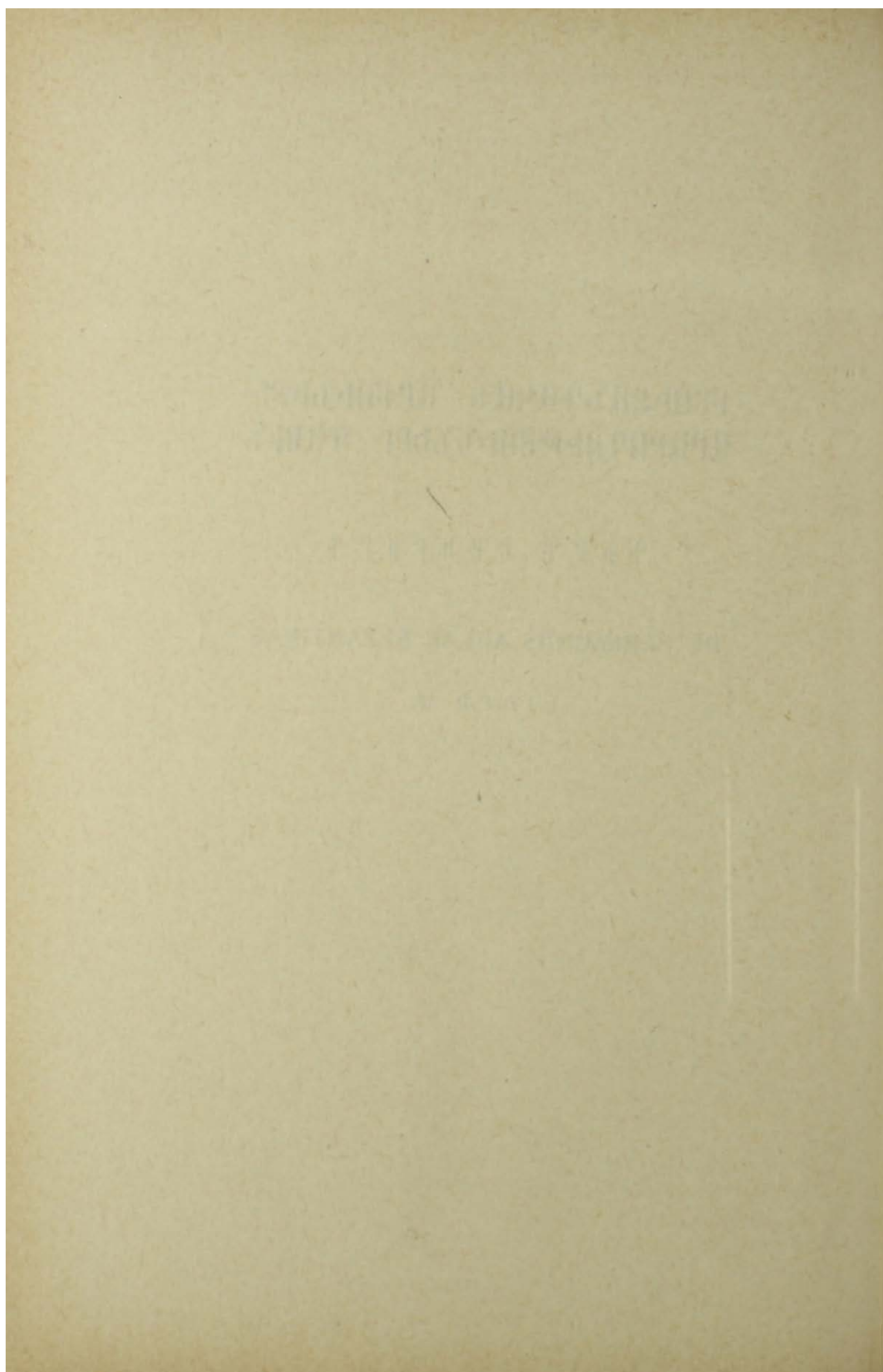

ԲՅՈՒՋԱՆԴԱԿԱՆ ԱՐՔՈՒՆԻՔԻ
ԱՐԱՐՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Գ Ի Ր Ք Ե Ր Կ Ր Ո Ր Ք

DE CERIMONIIS AULAE BYZANTINAE

L I B E R II

ԿԱՅՄՐԵՐԻ ՍՈՒՐԲ ԱՌԱՔԵԼՈՅ ՏԱՃԱՐՈՒՄ ԳՏՆՎՈՂ ԳԵՐԵՋՄԱՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

ՍՈՒՐԲ ԻՎ ՄԵԾ ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ [ԿԱՅՄԵՐ] ՀԵՐՈՈՆՈՒՄ՝

...Մի այլ շիրիմ թետտալական՝ կանաչ մարմարից, որտեղ թաղված է Միքայել կայսրը, Թեոփիլոսի որդին։ Միքայելի այս շիրիմը Հուստինիանոս մեծ կայսեր [ղամբարանն է]։ Միքայելը նախապես թաղված էր Ավգուստա [Թեոդորայի] վանքում, սուրբ առաքյալ Թովմայի տաճարում, վերջինիս մասունքների տակ, այն [շիրիմում], որի մեջ հայտնաբերվել էին և առաքյալների հանդերձները։ Տեր Լևոն կայսրը Միքայելի աճյունը տեղափոխեց և ամփոփեց ահա այստեղ²։ Մի այլ շիրիմ, թետտալական՝ կանաչ [մարմարից], որտեղ թաղված են Վասիլը՝ Եվդոկիայի և իր որդի Ալեքսանդրի հետ³։ Մի այլ շիրիմ՝ սաղարինոս⁴, այն է՝ պնևմոնուսիոս⁵ [մարմարից], որտեղ թաղված են երանելի Լևոն [կայսրը], իրենից հետո վախճանված որդու՝ Կոստանդին Միրանածինի հետ⁶։ Մի այլ՝ սպիտակ [մարմարից] շիրիմ, վասիլիկիոն⁷ կոչվածը, որտեղ թաղված է Վասիլի⁸ որդի Կոստանդինը։ Մի այլ թետտալական՝ կանաչ [մարմարից] շիրիմում թաղված է երանելի Լևոնի⁹ առաջին կին Թեոփանոն, իր դուստր Եվդոկիայի հետ։ Մի այլ՝ բլութանական¹⁰ [մարմարից] շիրիմում թաղված է նույն Լևոնի երկրորդ կինը՝ Ջոեն¹¹։ Մի այլ, թետտալական՝ կանաչ [մարմարից] շիրիմում թաղված է նույն տեր Լևոնի երրորդ կինը՝ Եվդոկիան, որ կոչվում էր նաև Վայինի։ Պրիկոնեսյան մարմարից մի այլ շիրիմում թաղված են երանելի Լևոնի և Ջոենի դուստրեր Աննան ու Եվդոկիան։ Մի այլ փոքրիկ շիրիմ, սաղարինոս, այն է պնևմոնուսիոս մարմարից պատրաստված, որտեղ թաղված է Կոստանդին Միրանածինի եղբայր Վասիլը և նրա պապ Վասիլի որդի Վարդասը¹²...

ՀՈՒՍՏԻՆԻԱՆՈՍ ՄԵԾԻ ՀԵՐՈՈՆՈՒՄ

...Թեոտալական՝ կանաչ մարմարից մի այլ շիրիմում թաղված է Իսավրացու¹³ որդի Կոստանդինը¹⁴, որ ստացավ Կավալլինոս մականունը: Բայց նրա թշվառական աճյունը Միքայելն ու Թեոդորան այնտեղից հանեցին և կրակի տվեցին... Մի այլ՝ թեոտալական կանաչ [մարմարից] շիրիմում... թաղված է Միքայել թլվատը¹⁵... Կանաչ գույնի մարմարից մի այլ շիրիմում թաղված է Թեոփիլոս կայսրը: Կանաչ մարմարից մի այլ փոքրիկ շիրիմում թաղված է Թեոփիլոսի որդի Կոստանդինը: Սագարինոս մարմարից մի այլ փոքրիկ շիրիմում թաղված է Թեոփիլոսի դուստր Մարիան:

ՆՈՒՅՆ ՏԱՃԱՐԻ ՀՅՈՒՍԻՍԱՅԻՆ ՍՏՈԱՅՈՒՄ¹⁶

...Գաստրիտ կոչված վանքում¹⁷, այդ նույն եկեղեցու արևելյան կողմի աջ մասում, այնտեղ գտնվող ստատարեայում¹⁸ թաղված են Թեոփիլոսի կին Երանելի Թեոդորան¹⁹ և նրա երեք դուստրերը՝ Թեկլան, Անաստասիան և Պուլքերիան. իսկ նույն եկեղեցու ձախ մասում, այդ ստատարեայի դիմաց կա մարմարե մի շիրիմ, որտեղ թաղված է Երանելի կայսրուհի Թեոդորայի եղբայր, սխուլերի գոմեստիկոս դարձած Պետրոնասը²⁰: Իսկ նույն եկեղեցու գավթում, արևելյան կողմի ձախ մասում կա պրիկոննեսյան²¹, այն է պիկրիմեոս²² մարմարից պատրաստված մի փոքրիկ շիրիմ, որտեղ թաղված է Թեոկտիստեն, Երանելի կայսրուհի Թեոդորայի մայրը: Պետք է գիտենալ, որ նրա մոտիկ գտնվում է սագարինոս, այն է պնևմոնոսիոս մարմարից պատրաստված մի փոքրիկ շիրիմ, որտեղ թաղված է Իրենեն, կեսար Վարդասի դուստրը: Պետք է գիտենալ, որ նրանց մոտ է գտնվում շատ փոքրիկ, մի թղաշափ շիրիմ, որտեղ թաղված է կեսար Վարդասի ծնոտը²³: Պետք է գիտենալ, որ սուրբ Եվփեմիայի՝ Գեղեցիկ կոչված վանքում, նույն եկեղեցու արևելյան կողմի ձախ մասում գտնվող ստատարեայում թաղված է Պանկալոն, քրիստոսասեր տեր Վասիլի մայրը²⁴: Նույն եկեղեցու արևելյան կողմի աջ մասում, այդ ստատարեայի դիմաց, գտնվում է մի այլ ստատարեա, թեոտալական կանաչ մարմարից պատրաստված, որտեղ թաղված է սխուլերի գոմեստիկոս Մարիանոսը և նրա եղբայր Սմբատը, Երկուսն էլ

քրիստոսասեր տեր Վասիլի եղբայրները: Պետք է գիտենալ, որ Կարապետի նույն այս եկեղեցու աջ կողմի աղոթարանում, այդ նույն աղոթարանի արևելյան կողմի ձախ մասում գտնվում է մի քանդակազարդ շիրիմ, որտեղ թաղված է Անաստասիան, քրիստոսասեր տեր Վասիլի դուստրը: Նույն աղոթարանի արևելյան կողմի աջ մասում, շիրիմի դիմաց գտնվում է քանդակազարդ մի փոքրիկ շիրիմ, որտեղ թաղված են Աննան և Հելենեն, քրիստոսասեր տեր Վասիլի դուստրերը, և Զոեն, Վասիլի թոռ՝ աստվածապսակյալ և ժիրանածին երանելի կայսր Կոստանդնի մայրը²⁵: Պետք է գիտենալ, որ Պրոմուտուի²⁶ [Միքայել] հրեշտակապետի վանքում՝ նույն եկեղեցու աջ կողմում, այնտեղ գտնվող ստատուրեայում թաղված է Մարիան, տեր Վասիլի դուստրը:

Գ Լ Ո Ւ Խ 44

ՔՐԻՍՏՈՍԱՍԵՐ ՏԵՐ ԼԵՎՈՆԻ²⁷ ԺԱՄԱՆԱԿ ՆԱՎԱՏՈՐՄԻՂԻ
ԼՈԳՈԹԵՏ ՊԱՏՐԻԿ ՀԵՄԵՐԻՈՍԻ²⁸ ԳԼԽԱՎՈՐՈՒԹՅԱՄԲ
ԱՍՏՎԱԾԱԿՈՐԾԱՆ ԿՐԵՏԵԻ ԳԵՄ ՈՒՂԱՐԿՎԱԾ ՁՈՐՔԵՐԻ
ԶԻՆՎԱԾՈՒԹՅԱՆ, ԱՐՇԱՎԱՆՔԻ, ՌՈՃԿԱԶԱՓԻ ԵՎ [ԶՈՐՔԻ]
ՔԱՆԱԿԻ ՄԱՍԻՆ

ԾՈՎԱՅԻՆ ԱՐՇԱՎԱՆՔԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑԵԼՈՒ ՊԱՐՏԱՎՈՐ ՀԵԾԵԼԱԿԻՑ

Թրակացի և մակեդոնացի սխոլարիոսներ²⁹ 1037 [հոգի]:
Թրակեսիոն բանակաթեմից՝ 1000 հոգի, Սեբաստիա բանակաթեմից 1000 հայ, Պլատանիոնից³⁰ 500 հայ, Պրինեից³¹ 500 [հոգի]:
Ընդհանուր գումարը 6037 հեծյալ³²...

ՀԵԾԵԼԱԿԻ ՌՈՃԻԿԻ ՄԱՍԻՆ

Հազար երեսուն յոթ թրակացի և մակեդոնացի սխոլարիոսներ³³ի ռոճիկն է մեկ կենտինար³³, երեսուն մեկ լիտր, քսանչորս դահեկան: Թրակեսիոն բանակաթեմի 3000 զինվորներից յուրաքանչյուրին որպես ռոճիկ հասնում է երկու դահեկան, [այսինքն]

մեկ կենտինար, 80 լիտր և քսանչորս դահեկան³⁴, Սերաստիա բանակաթեմի 1000 զինվորներին որպես ոռճիկ հասնում է մեկ կենտինար, տասներեք լիտր, քսանչորս դահեկան³⁵, Պլատանիտ հայերի 500 հոգուն որպես ոռճիկ հասնում է վեցական դահեկան, այն է՝ մեկ կենտինար, 31 լիտր, 38 դահեկան: Պրինեի 400 զինվորներից³⁶ յուրաքանչյուրի ոռճիկն է հինգ դահեկան. [ընդհանուր գումարը] մեկ կենտինար, 27 լիտր և 56 դահեկան³⁷...

ՊՐՈՒՐԵՈՆԻ ՀԱՆԽԱՎՃԱՐԻ ՄԱՍԻՆ

Երեք բանակաթեմերի՝ Կիբիրեոտների, Սամոսի և էգեական ծովի³⁸ նավատորմիդի երեք հազար զինվորներից յուրաքանչյուրին հասնում է երկու դահեկան, ընդհանուր գումարը՝ 83 լիտր և քսանչորս դահեկան: Արևմուտքի մարդալիտների³⁹ երեք տուրմարիներից յուրաքանչյուրին հասնում է 36 դահեկան, 32 դրունգարներից յուրաքանչյուրին՝ 12 դահեկան, 32 կոմեսներին՝ 6-ական դահեկան, և 5000 շարքայիներին՝ 4-ական դահեկան: Ընդհանուր գումարը կազմում է 2 կենտինար, 99 լիտր և 56 դահեկան: Սերաստիայի հայկական զորքերի 5 տուրմարիներից յուրաքանչյուրին հասնում է 12 դահեկան, 10 դրունգարներին՝ 6-ական դահեկան, 8 կոմեսներին՝ 5-ական դահեկան, ինն հարյուր վաթսուն հինգ զինվորներին 4-ական դահեկան: Ընդհանուր գումարը կազմում է 55 լիտր և 7 դահեկան: Պրինեի 500 հայ զինվորներից յուրաքանչյուրին հասնում է 2 դահեկան, ընդհանուր գումարը 13 լիտր և 64 դահեկան: Այսպիսով, պրոխրենի ամբողջական գումարը կազմում է 4 կենտինար, 52 լիտր և 60 դահեկան: Պետք է գիտենալ, որ Կիբիրեոտների [բանակաթեմի] զորավարը, ինչպես և Ատտալիայի մարդալիտների կատեսպանը կարգադրություն ստացան, որ ղորավարը տուրմարիների ուսիաներից⁴⁰ պատրաստի երկու խելանդիոն⁴¹, իսկ մարդալիտների կատեսպանը՝ զալեաներ⁴², որոնք մարտ ամսին պետք է ուղարկվեն Ասորիք, իմանալու համար այն ամենի մասին, ինչ կատարվում է այնտեղ, կամ նախատեսվում է անել և ստույգ իմաց տան և զեկուցեն: Պետք է գիտենալ, որ Կիպրոսի կառավարիչ պրոտոսպաթար Լևոնը՝ Սմբատիկի [որդին], պետք է հմուտ հետախույզներ ուղարկի Տարսոնի ծոցը, Ատոմիա⁴³, նաև Տրիպոլիս⁴⁴ և

Հավոդիկիա, որպեսզի ամեն տեղից սարակիւնոսների նախապատ-
րաստությունների մասին տեղեկություններ քաղեն...

...Պետք է գիտենալ, որ Պանգրատի որդի պրոտոսպաթար
Թեոդորոսը կարգադրություն ստացաւ զնալ Անատոլիկոն [բանա-
կաթեմը] և զինվորագրել պլատանիատներին և նրանցից, ապա
նաև այդ բանակաթեմի այլ [մարդկանցից], կազմել 400 հոգուց
բաղկացած ընտիր աղեղնավորների մի [զորամաս], ինչպես և
հեծյալներ, եթե նրանց իշխանավորների կամ սխոլարիոսների
մէջ կան այդ բանում հմուտ մարդիկ: Եթե սխոլարիոսները իրենց
ռոճիկը լրիւ ստանան, ապա հեծելազորին հատուկ սպառազինու-
թյան մասին թող հոգան իրենք իրենց [միջոցներից], բայց եթե
նրանց ռոճիկը պակաս լինի, ապա թող ձի ստանան մետատոնից
և կամ էլ կառավարիչների համաձայնությամբ՝ Անատոլիկոն բա-
նակաթեմից:

...Պետք է գիտենալ, որ Կիբիրեոտների [բանակաթեմի] զո-
րավարը, և Ատտալիայի մարդալիտների կատեսպանը, և Սմբու-
տիկի [որդի] Լևոնը կարգադրություն ստացան զզոն լինել, ուշա-
դիր հետևել և թույլ չտալ, որպեսզի որևէ անժանոթ մարդ զնա
Ասորիք և Ասորիք տանի Ռոմանիային վերաբերող տեղեկու-
թյուններ:

ՏԵՐ ՌՈՄԱՆՈՍ⁴⁵ ԿԱՅՍԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿ՝
Ց-ՐԴ ԻՆԳԻԿՏԻՈՆՈՒՄ ԼԱՆԳՈՔԱՐԴԻԱ ԱՐՇԱՎՈՂՆԵՐԻ
ՄԱՍԻՆ

Պրոտոսպաթար Եպիփանի զլիսավորությամբ Ց-րդ ինդիկտիո-
նում ճամփա ելան կայսերական 11 խելանդիոն: Նրանից առաջ
7-րդ ինդիկտիոնում պատրիկ Կոզմայի զլիսավորությամբ ճամփա
ելան 11 խելանդիոն: Ռուսների 7 կարավիա⁴⁶ 415 հոգով: Հեծե-
լազորից Թրակեսիոն և Մակեդոնիտ բանակաթեմից՝ 202 սպա,
98 սխոլարիոս և 608 նոր սխոլարիոս: Օտարազգի խրամատավոր-
ներ՝ մեծ հետերիայից⁴⁷ 31 հոգի, միջին հետերիայից 46 հոգի,
ֆարգանացիներ⁴⁸ 45 հոգի, խազարներ 47 հոգի, կայսերական
[զվարդիայից] 71 հոգի, մայրաքաղաքի Արիթմոսից⁴⁹ 35 հոգի,
նոր ռազմագերիներից 79, մուսուլցի⁵⁰ 11 հոգի, պանորմիտներ
18 հոգի, թուրքեր՝¹ 84 հոգի, և հայ կամավորներ մանգանարիոս-
ների⁵² հետ միաւին 36 հոգի: Ընդամենը 1453 հոգի:

ԾԻՐԱՆԱԾԻՆ ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ ԵՎ ՌՈՄԱՆՈՍ՝ Ի ՔՐԻՍՏՈՍ ՀԱՎԱՏԱՅՅԱԼ ԿԱՅՍՐԵՐԻ ԺԱՄԱՆԱԿ՝ 7-ՐԿ ԻՆԴԻԿՏՈՂՈՒՄ ԿՐԵՏԵԻ ԴԵՄ ԿԱՏԱՐՎԱԾ ԱՐՇԱՎԱՆՔԻ՞՞, ՆԱՎԱՏՈՐՄԻՂԻ ԵՎ ՀԵԾԵԼԱԶՈՐԻ ՍՊԱՌԱԶԻՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

[Արշավանքին ի միջի այլոց մասնակցեցին] ...Ռուսներ՝ 584 հոգի, նրանց սպասարկող՝ 45 հոգի, ընդամենը 629 ուսւ. տուլմացիներ⁷⁰ 368 հոգի, ուղղմագերիներ՝ 700 հոգի...

ՀԵԾԵԼԱԶՈՐԻՑ [ՄԱՍՆԱԿՅԵՑԻՆ]

Թրակիա բանակաթեմից տոպոտերետեսը⁷¹, չորս տազմանների հրամանատարները և զինվորներ, 139 հոգի, չորս տազմանների սխուարիոսներ և զինվորներ, 354 հոգի: Չորս տազմանների հրամանատարների և սխուարիոսների ընդհանուր թիվն է 493 հոգի: Մակեդոնիայի բանակաթեմից տոպոտերետեսը և չորս տազմանների հրամանատարները, 83 հոգի, չորս տազմանների սխուարիոսներ, 293 հոգի: Չորս տազմանների հրամանատարների և սխուարիոսների ընդհանուր թիվն է 869 հոգի: Պերատիկա տազմաններից⁷² էքսկուբիտորը⁷³ իր տոպոտերետեսով, և իր ամբողջ տազմայով՝ հրամանատարներով և սխուարիոսներով. ընդամենը 700 հոգի: Հիկանատոսն⁷⁴ իր տոպոտերետեսով և իր ամբողջ տազմայով՝ հրամանատարներով և սխուարիոսներով՝ ընդամենը 456 հոգի: Հայերից, ովքեր վերջերս սկսեցին ոռճիկ ստանալ Արևելքի տազմաններից, 1000 հոգի: Օպսիկիոն բանակաթեմում հաստատված սկլավեններից 220 հոգի: Թրակեսիոն [բանակաթեմի] զորավարը իր երեք տուրմարիսներով և բանակաթեմի մյուս իշխանավորներով, բոլոր առաջնորդներով և բոլոր զինվորներով, ովքեր գտնըվում էին դրունգարների և կոմեսների ծառայության մեջ՝ 150 հոգի: Պահանջվեց 800 զինվոր ևս և տրվեց 4-ական դահեկան կանխավճար, այն է 41 լիտր [ոսկի] և 32 դահեկան: Այդ [դուրմարից] ոռճիկ տրվեց խարպեղիկի բանակաթեմի զորքին՝ 24

լիտր և 56 դահեկան: Հրամանատարներից կարելի է ավելի ման-
րամասն իմանալ Կրետե կղզին ափ դուրս եկած Թրակեսիոն բա-
նակաթեմի զորքի [բանակի] մասին: Նույն Թրակեսիոն բանա-
կաթեմի, Թրակեսիոնի ծովափը պահպանող հայերից 600 հոգի:
Բայց փոխադրանավերի սակավաթվության պատճառով կարողա-
ցան ափ դուրս գալ ընդամենը 50 զինվոր: Խարպեզիկի [բանա-
կաթեմի] զորավարը իր ամբողջ զորքով, այն է՝ մեծ տուրմարիս-
ներով, կորտեի կոմեսով, բանակաթեմի ղոմեստիկոսով՝ 25 հո-
գի, փոքր տուրմարիսները 47 հոգի, դրունգարները 205 հոգի, և
շարքայինները՝ 428 հոգի: Ընդամենը 705 հոգի:

ՎԵՐԵՎՈՒՄ ՀԻՇՎԱԾ ԲՈՂՈՐ ՆԱՎԱՍՏԻՆԵՐԻ,
ՀԵՏԵՎԱԿԱԶՈՐԻ ԵՎ ՀԵԾՅԱԼՆԵՐԻ ՌՈՃԻԿԻ ՄԱՍԻՆ

...Արեմտյան բանակաթեմերի 3000 մարդայիտ զինվորների
կանխավճար շորսական դահեկան, որը կազմում է 166 լիտր [ոս-
կի] և 48 դահեկան: Այդ [զումարից] պատրիկ Միքայել Ուրանոսի
կողմից պատրիկ Կրինիտեսին⁵⁰ տրվեց 36 լիտր... Խարպեզիկի
բանակաթեմի 22 մեծ տուրմարիսները, բանակաթեմի մերիարխը,
կորտեի կոմեսը և բանակաթեմի ղոմեստիկոսը՝ 5-ական [դա-
հեկան], 47 փոքր տուրմարիսները՝ 4-ական [դահեկան], 205
դրունգարները՝ 3-ական [դահեկան], 428 շարքայինները՝ 2-ա-
կան [դահեկան]: Նրանց ռոճկի ընդհանուր գումարն է 24 լիտր և
56 դահեկան...

ԱՅԼԱԶԳԻՆԵՐԻՆ ՈՒՎԱՐԿՎՈՂ ՆԱԽԱԿՆԵՐԻ ՎԵՐՆԱԳՐԵՐԸ

Հոռմի պապին [ուղարկվում է] մեկ սուլիդանոց խրիսովուլով
նամակ, [որ վերնագրվում է]. «Հանուն հոր և որդվո և հոգվույն
սրբո՝ մեկ և միակ ճշմարիտ աստուծո, հավատացյալ ի նույն
աստված, հոռմայեցիների այսինչ և այսինչ կայսրերը Հոռմի
սրբազնագույն պապին՝ մեր հոգևոր հորը»: Նույն վերնագրով նաև
Ալեքսանդրիայի պատրիարքին, բացառյալ «հորը» բառը. նմա-
նապես Անտիոքի պատրիարքին և Երուսաղեմի պատրիարքին,

բացառյալ «հոգևոր հորր» բառերը: Կնիքները լինում են ոսկե, երեք սուլիդանոց:

Խալիֆային, այն է Ամերմումնին ուղարկվում է շորս սուլիդանոց խրիսովուլուվ [նամակ], [հետևյալ վերնագրով]. «Հոռմայեցիների այսինչ և այսինչ հավատացյալ օգոստոս կայսրերը ամենամեծափառ, ամենտազնիվ և ամենաերևելի այսինչ խալիֆային⁷⁶, հազարացիների առաջնորդին⁷⁷: Հավատացյալ ի Քրիստոս աստված այսինչ և այսինչ օգոստոս ինքնակայները, հոռմայեցիների մեծ կայսրերը ամենամեծափառ, ամենաազնիվ և ամենաերևելի այսինչ խալիֆային, հազարացիների առաջնորդին»:

Մեծ Հայքի⁷⁸ իշխանաց իշխանին⁷⁹ [ուղարկվում է] երեք սուլիդանոց խրիսովուլուվ [նամակ]. «Կոստանդին և Ռոմանոս հավատացյալ ի Քրիստոս աստված ինքնակալ օգոստոսներ, հոռմայեցիների մեծ կայսրեր, ամենաերևելի այսինչ իշխանին, Մեծ Հայքի առաջնորդին և մեր հոգևոր որդուն»: Ասպուրականի, այն է Վասպարականի⁸⁰ իշխանին, որ այժմ իշխանաց իշխանի պատիվն է ստացել⁸¹, երեք սուլիդանոց խրիսովուլուվ [նամակ]. «Կոստանդին և Ռոմանոս հավատացյալ ի Քրիստոս աստված ինքնակալ օգոստոսներ, հոռմայեցիների կայսրեր, ամենաերևելի այսինչ իշխանաց իշխանին»: Կոզովիտի իշխանին⁸², Հայաստան: Տարոնի իշխանին⁸³, Հայաստան: Մոկրի իշխանին⁸⁴, Հայաստան: Ավզանի⁸⁵ իշխանին, Հայաստան: Սյունիքի⁸⁶ իշխանին, Հայաստան: Վայոց Ձորի⁸⁷ իշխանին, Հայաստան: Խաչենի իշխանին⁸⁸, Հայաստան: Սևորդյաց, այսինքն Սև Որդիներ կոչվող երեք իշխաններին⁸⁹: Վերոհիշյալ բոլորին ուղարկվող նամակները վերնագրվում են այսպես. «Քրիստոսասեր տերերի հրամանքը այսինչ իշխանին, այսինչ տեղ»:

Իբերիայի կուրապաղատին երկու սուլիդանոց խրիսովուլուվ [նամակ]. «Քրիստոսասեր տերերի հրամանքը՝ ամենափառավորյալ այսինչ կուրապաղատին»: Կուրապաղատին են ենթարկվում շորս այլ իշխանություններ, որոնց դիմում են հետևյալ կերպ. Վերիասախի իշխանին⁹⁰, Իբերիա: Կարնատայսի իշխանին⁹¹, Իբերիա: Կուելի իշխանին⁹², Իբերիա: Ացարայի⁹³ իշխանին, Իբերիա: «Քրիստոսասեր տերերի հրամանքը այսինչին»:

Ալանիայի էքսուսիոկրատորին⁹⁴ [ուղարկվում է] երկու սուլիդանոց խրիսովուլուվ նամակ. «Հանուն հոր և որդվո և հոգվույն սրբո՝ մեկ և միակ ճշմարիտ մեր աստուծո, Կոստանդին և Ռո-

մանոս հավատացյալ ի նույն աստված հռոմայեցիների կայսրերը Ալանիայի այսինչ էքսուսիոկրատորին, մեր հոգևոր որդուն»։

Արազգիայի էքսուսիաստեսին⁹⁵ [ուղարկվում է] երկու սոլիդանոց խրիսովուլուզ [նամակ]։ «Քրիստոսասեր տերերի հրամանքը Արազգիայի երևելի այսինչ էքսուսիաստեսին»։

Ալբանիայի իշխանին⁹⁶։ Կրեվատադեսների իշխանին⁹⁷ Կրեվատաս կոչվածին։ Կեդոնիայի⁹⁸ իշխանին։ Յանարիայի իշխաններին⁹⁹։ Սարվանի իշխանին¹⁰⁰, որոնք գտնվում են Ալանիայի և Յանարիայի միջև։ Իշխաններին Ազիայի¹⁰¹, որի մեջ են գտնվում Կասպից դռները։ Խրյուսայի իշխանին¹⁰²։ Վրեդանի իշխանին¹⁰³։ Մոկանի իշխանին¹⁰⁴ (Մոկանից է սկսվում Մեոտիս լիճը)։ Բոլոր վերոհիշյալներին ուղղված նամակը վերնագրվում է այսպես. «Քրիստոսասեր տերերի հրամանքը այսինչ իշխանին, այսինչ երկիր»։

Հայոց կաթողիկոսին, Իբերիայի կաթողիկոսին, Ալբանիայի կաթողիկոսին։ Երեք կաթողիկոսին էլ ուղղված նամակների վերնագիրն է. «Քրիստոսասեր տերերի հրամանքը այսինչ երկրի, ամենաբարեպաշտ այսինչ առաջնորդին»։

Հռոմի պապին երկու սոլիդանոց¹⁰⁵ խրիսովուլուզ նամակ։ [Վերնագիրն է]։ «Հանուն հոր և որդվո և հոգվույն սրբո՝ մեր մեկ և միակ ճշմարիտ աստուծո։ Կոստանդին և Ռոմանոս հավատացյալ ի նույն աստված հռոմայեցիների կայսրերը Հռոմի սրբազնագույն այսինչ պապին, մեր հոգևոր հոր»։

Ռեքսին Սաքսոնիայի։ Ռեքսին Բավարիայի (սա նեմիցներ կոչվածների երկիրն է)։ Գալլիայի ռեքսին։ Գերմանիայի ռեքսին։ Բոլոր վերոհիշյալներին ուղղված նամակը վերնագրված է այսպես. «Հանուն հոր և որդվո և հոգվույն սրբո, մեր մեկ և միակ ճշմարիտ աստուծո։ Կոստանդին և Ռոմանոս հավատացյալ ի նույն աստված հռոմայեցիների կայսրերը, սիրելի և հոգևոր այսինչ եղբոր, երևելի ռեքսին»։

Հռոմի պրինցեսպին երկու սոլիդանոց խրիսովուլուզ [նամակ]։ «Կոստանդին և Ռոմանոս և այլն և այլն, Հռոմի ամենափառավորյալ այսինչ պրինցեսպին»։

Աֆրիկայի ամիրային. «Կոստանդին և Ռոմանոս հավատացյալ ի Քրիստոս աստված օգոստոս ինքնակալներ, հռոմայեցիների մեծ կայսրեր, մոսուլմանների ամենափառավորյալ այսինչ էքսուսիաստեսին»։ [Վերոհիշյալին] երկու սոլիդանոց խրիսովուլուզ։

Ծգիպտոսի ամիրային շորս սուլիդանոց խրիսովուլուվ [նամակ]։ Կոստանդին Միրանածին և Ռոմանոս կայսրերի օրոք [սրան] ուղարկված նամակի խրիսովուլլը կշռում էր 18 հեքսագիտն⁹⁶։ «Կոստանդին և Ռոմանոս ի Քրիստոս բարեպաշտ ինքնակալներ, մեծ, վեհ օգոստոսներ, հռոմայեցիների կայսրեր, մեր սիրելի բարեկամ, Ծգիպտոսի ամենաազնիվ ամիրային»։

Սարգիսիայի իշխանին երկու սուլիդանոց խրիսովուլուվ [նամակ]։ «Քրիստոսասեր տերերի հրամանքը Սարգիսիայի իշխանին»։ Վենետիկի դուքսին։ Կապուալի պրինցեպսին։ Նեապոլսի դուքսին։ Ամալֆեի իշխանին։ Գալետեի իշխանին։ Բուլղարիայի՝ կամավն աստուծո իշխանին։ «Հանուն հոր և որդվո և հոգվույն սրբո՝ մեր մեկ և միակ ճշմարիտ աստուծո, Կոստանդին և Ռոմանոս հավատացյալ ի նույն աստված հռոմայեցիների կայսրերը, մեր ցանկալի և հոգևոր որդի, կամավն աստուծո բուլղարների ամենաբրիտոնյա ժողովրդի իշխանին»։ Վերջերս գրվում է այսպես. «Կոստանդին և Ռոմանոս հռոմայեցիների ի Քրիստոս աստված բարեպաշտ ինքնակալ կայսրեր, մեր ցանկալի որդուն, տեր այսինչին, Բուլղարիայի թագավորին»։

Խազարիայի խաբանին երեք սուլիդանոց խրիսովուլուվ [նամակ]։ «Հանուն հոր և որդվո և հոգվույն սրբո՝ մեր մեկ և միակ ճշմարիտ աստուծո։ Կոստանդին և Ռոմանոս հավատացյալ ի նույն աստված հռոմայեցիների կայսրեր, Խազարիայի ամենաազնիվ և ամենասիրելի այսինչ խաբանին»։

Ռուսիայի իշխանին երկու սուլիդանոց խրիսովուլուվ [նամակ]։ «Կոստանդին և Ռոմանոսի, հռոմայեցիների քրիստոսասեր կայսրերի նամակը Ռուսիայի իշխանին»։

Թուրքերի⁹⁷ իշխաններին երկու սուլիդանոց խրիսովուլուվ [նամակ]։ «Կոստանդին և Ռոմանոսի, հռոմայեցիների քրիստոսասեր կայսրերի նամակը Թուրքերի իշխաններին»։

Պեչենեգների իշխաններին երկու սուլիդանոց խրիսովուլուվ [նամակ]։ «Կոստանդին և Ռոմանոսի, հռոմայեցիների քրիստոսասեր կայսրերի նամակը պեչենեգների իշխաններին»։

Խորվաթիայի իշխանին, սերբերի իշխանին, Ջախլումունի իշխանին, Կանալի իշխանին, Տրաբունոնի իշխանին, Դիոկլիայի իշխանին, Մորավիայի իշխանին [ուղարկվող նամակներին] վերնագիրն է. «Քրիստոսասեր տերերի հրամանքը այսինչ [երկրի], այսինչ իշխանին»։ Խրիսովուլլը երկու սուլիդանոց։

Ֆրանկիայի ռեքսին [մեկ սուլիդանոց] խրիսովուլուով [նամակ]։ «Հանուն հոր և որդւո և հոգւոյն սրբո, մեր մեկ և միակ ճշմարիտ աստուծո, Կոստանդին և Ռոմանոս հավատացյալ ի նույն աստված, վեհ օգոստոս ինքնակալներ, հռոմայեցիների մեծ կայսրեր, մեր սիրելի, ցանկալի և հոգևոր եղբոր, Ֆրանկիայի ամենաազնիվ, երեւելի այսինչ ռեքսին»։

Հնդկաստանի վեհապետին. «Կոստանդին և Ռոմանոս, հավատացյալ ի Քրիստոս աստված, հռոմայեցիների ինքնակալ մեծ կայսրեր, Հնդկաստանի այսինչ վեհապետին, մեր սիրելի բարեկամին»։

Երջանիկ Արաբիայի տիրակալին. [մեկ սուլիդանոց] խրիսովուլուով [նամակ]։ «Կոստանդին և Ռոմանոս, հավատացյալ ի Քրիստոս աստված, հռոմայեցիների ինքնակալ մեծ կայսրեր, Արաբիայի այսինչ տիրակալին»։

ԶՈՐԱՎԱՐՆԵՐԻ ԷՎ ԿԼԵՅՍՈՒՐԱՐԽՆԵՐԻ ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ ՌՈՃԿԱՅՈՒՑԱԿԸ,
ԹԵ՛ ՔՐԻՍՏՈՍԱՍԵՐ ՏԵՐ ԼԵՎՈՆԻ ԺԱՄԱՆԱԿ¹⁰⁸ ՆՐԱՆՔ ԻՆԶՔԱՆ
ՌՈՃԻԿ ԷԻՆ ՍՏԱՆՈՒՄ

Անատոլիկոն [բանակաթեմի] զորավարը 40 լիտր, Արմենիականների զորավարը 40 լիտր, Թրակեսիոնի զորավարը 40 լիտր, Օպսիկիոնի զորավարը 30 լիտր, Բուկելլարների զորավարը 30 լիտր, Կապադովկիայի զորավարը 20 լիտր, Խարսիանոնի զորավարը 20 լիտր, Պաֆլագոնիայի զորավարը 20 լիտր, Թրակիայի զորավարը 20 լիտր, Մակեդոնիայի զորավարը 30 լիտր, Խաղտիքի զորավարը 10 լիտր, որովհետև նա կումերկիոնից¹⁰⁹ ստանում է 10 լիտր ևս, Կոլոնիայի զորավարը 20 լիտր, Միջադետքի զորավարը 0 լիտր, որովհետև նրա ձեռքում է գտնվում ամբողջ կումերկիոնը։ Սեբաստիայի զորավարը 5 լիտր, որովհետև նա այն ժամանակ կլեյսուրարիս էր, Լիկանդոսի զորավարը 5 լիտր, որովհետև նա այն ժամանակ կլեյսուրարիս էր։ Սելևկիայի զորավարը 5 լիտր, որովհետև նա այն ժամանակ կլեյսուրարիս էր։ Լեոնտոկոմիսի զորավարը 5 լիտր, որովհետև նա այն ժամանակ կլեյսուրարիս էր։ Կիբիրեոտների զորավարը 10 լիտր, Սամոսի զորավարը

10 լիտր, էգեական ծովի զորավարը 10 լիտր: Արեմուտքի զորավարները ուճիկ չէին ստանում, որովհետև նրանք իրենց բանակաթեմերից ստանում էին տարեկան հասույթ¹⁰: Նրանք են Պեւդսոնեսի զորավարը, Նիկոպոլսի զորավարը¹¹, Հելլադայի գորավարը, Սիկիլիայի զորավարը, Լանգորարդիայի զորավարը, Ստրիմոնի զորավարը, Կեֆալոնիայի զորավարը, Քեսադոնիկեի զորավարը, Դյուրախիոնի զորավարը¹², Դալմատիայի զորավարը, հերսոնի զորավարը:

Գ Լ Ո Ւ Ն 52

ՀՇԳԲՏԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԿԱՅԱՒԱԿԱՆ ՊԱՇՏՈՂԱԿԱՆ ԸՆԳՈՒՆԵՒՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԺԱՄԱՆԱԿ ՊԱՀՊԱՆՎԱԴԻՔ ԿԱՐԳ ՈՒ ԿԱՆՈՆԻ, ՅՈՒՐԱԲԱՆՁՅՈՒՐ ԱՍՏԻՃԱՆԱՎՈՐԻ ԳԱՀՆ ՈՒ ՊԱՏԻՎՔ, ԿԱԶՄՎԱԾ ՀԻՆ ԿԼԵՏՈՐՈՒԳԻՈՆՆԵՐԻ ՀԻՄՈՆ, ՎՐԱ ԿԱՅԱՒԱԿԱՆ ՊՐՈՏՈՊՈՒԲԱՐ ԵՎ ԱՏՐԻԱԼԻՆ ՖԻԼՈՒՍՏՈՒ ԿՈՂՄԵՑ ՄԵՐ ԲԵԼՏՈՍՈՒՄԵՐ ԵՎ ԱՄԵՆԱԽՐԱՍՏՈՒՆ ԼԵՎՈՆ ԿԱՅԱՒ ԺԱՄԱՆԱԿ, ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՐԱՐՁԱՐԾՈՒԹՅԱՆ 6408 ԹՎԱԿԱՆԻՆ, 3-րդ ԻնդիկՏԻՈՆԻ ԱԵՊՏԵՄԵՐ ԱՄՈՒՆ¹³:

Կայսերական հրամանագրով պաշտոնյաներին շնորհվող պատվաստիճանները, որոնց [կրոզները] կուշված են կառավարելու ստորադրյալներին, նույնպես 60-ն են, որոնք, ինչպես ասվեց, կայսերական հրամանագրով շնորհվելով, հեշտովյամբ կարող են նորից ետ վերցվել և մի անձնավորութունից փոխանցվել մի ուրիշի:

Առաջին և ամենաբարձրը վասիլետպատորի¹⁴ աստիճանն է, որ հիմնվեց մեր քրիստոսասեր կայսր Լևոնի կողմից: Բ. Ինկյտորի¹⁵ աստիճանը: Գ. Սինկելլոսի¹⁶, Դ. Անատոլիոն [բանակաթեմի] զորավարի աստիճանը: Ե. Սիդերի դոմեստիկոսինը: Զ. Արմենիակների [բանակաթեմի] զորավարի: Է. Ժրակեսիոնի գորավարի: Ը. Օպսիկիոնի կոմեսի: Թ. Բուկելլարների զորավարի: Ժ. Կապադովկիայի զորավարի: ԺԱ. հարսիանոնի զորավարի: ԺԲ. Կալոնիայի զորավարի: ԺԳ. Պաֆլագոնիայի զորավարի: ԺԴ. Թրակիայի զորավարի: ԺԵ. Մակեդոնիայի զորավարի: ԺԶ. հադտիքի զորավարի... [ընդամենը 60 աստիճան]:

Այս բոլոր [աստիճանները] ստորաբաժանվում են յոթ կարգի, այն է՝ զորավարների, դոմեստիկոսների, դատավորների, սեկրետիկոսների, դեմոկրատների, ստրատարխների, և հատուկ աստիճանների¹⁷։ Զորավարների դասին են պատկանում 26-ը, այն է Անատոլիկոնի զորավարը, Արմենիականների զորավարը, Թրակեսիոնի զորավարը, Օպսիկիոնի կոմեսը, Բուկեղլարների զորավարը, Կապադոկիայի զորավարը, Խարսիանոնի զորավարը, Կոլոնիայի զորավարը, Պաֆլագոնիայի զորավարը, Թրակիայի զորավարը, Մակեդոնիայի զորավարը, Խազտիքի զորավարը։ Սրանք Արևելքի բանակաթեմերի զորավարություններն են, իսկ Արևմուտքինն են հետևյալները...

ՍՐԱՆՑ ՅՈՒՐԱՔԱՆՉՅՈՒՐԻՆ ԵՆԹԱԿԱ ԵՆ ԵՎ ՍՏՈՐԱԴՐՅԱԼ ՀԱՆՎԱՆԵ ՀԵՏԵՎՅԱԼՆԵՐԸ

Յուրաքանչյուր վերոհիշյալ աստիճանին, վերջինիս հանդես գալուն և կարգին համապատասխան ենթարկվում են տարբեր աստիճաններ, որոնք կոչվում են օֆֆիկիա և երեք կարգի են. տազմատիկոս, բանակաթեմային և սենատորական։ Անատոլիկոն բանակաթեմի զորավարին ենթակա են 11 աստիճան, այն է տուրմարխաներ, մերիարխներ, կորտեի կոմեսը, բանակաթեմի խարտուղարը, բանակաթեմի դոմեստիկոսը, բանդոնների դրոնգարը, նմանապես կոմեսներ, սպաթարների հարյուրապետը, հետերիալի կոմեսը, պրոտոկանգելարիոսը, պրոտոմանդատորը։ Սխոլերի դոմեստիկոսին ենթարկվում են 10 աստիճան. առաջինը տոպոտե-րետեսն է, ապա սխոլերի երկու կոմեսները, խարտուղարը, դոմեստիկոսներ, պրոեքսիմոսը, պրոտիկտորներ, եվտիխոֆորներ, սկեպտորոֆորներ, սպաներ, մանդատորներ։ Իսկ Արմենիականների [բանակաթեմի] զորավարին ենթարկվում են ըստ աստիճանի այն-քան, ինչքան Անատոլիկոն [բանակաթեմի] զորավարին և այդպես մնացած զորավարություններին, բացառյալ նավատորմիդա-լիները...

Հ Ա Տ Վ Ա Ծ Բ

...Պետք է դիտենալ, որ միայն այս վեց աստիճանները՝ (Կոստանդնուպոլսի պատրիարքը, կեսարը, նոբելեսսիմոսը, կուրապաղատը, վասիլեոպատորը և զոստե պատրիկիան) իրավունք ունեն

առաջին հերթին մասնակից լինելու կայսրերի ամենահանդիսաւոր սեղանին: Մնացած բոլորը պատկանում են երկրորդ կարգին, այն է [առաջին] մագիստրոսը, [երկրորդ] մագիստրոսը: Եթե սրանցից մեկը օֆֆիկիոնում լինելու պատվին է արժանացել, նախապատվութիւն է ստանում, եթե նույնիսկ վերջերս է առաջ քաշվել: Այնուհետև ռեկտորը, Հռոմի սինկելլոսը, Կոստանդնուպոլսի սինկելլոսը: Եթե Արևելքի պատրիարքների սինկելլոսներ լինեն, նրանք իրենց պատրիարքութիւնների աթոռների համաձայն նախապատվութիւն են ստանում, որոնցից հետո գալիս է բուլղարների արքեպիսկոպոսը, ներքինի պատրիկներ: Վերջիններից նա, ով օֆֆիկիոնում է գտնվում, մյուսի հանդեպ նախապատվութիւն ունի: [Ապա] Անատոլիկոն [բանակաթեմի] զորավար անթիպատ պատրիկը, սիոլերի դոմեստիկոս անթիպատ պատրիկը, Արմենիականների [բանակաթեմի] զորավար անթիպատ պատրիկը... [թվարկվում են հաջորդականութեամբ Թրակեսիոնի, Օպսիկիոնի, Բուկլլարների, Կապադովկիայի, հարսիանոնի, Կոլոնիայի, Պաֆագոնիայի, Թրակիայի, Մակեդոնիայի, հալտիքի և այլ զորավարներ և բարձրաստիճան պաշտոնյաներ, Արմենիականների զորավարից հետո հաշված 51 աստիճան]:

Գ Լ Ո Ւ Ն 54

ԿԻՊՐՈՍԻ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԵՊԻՓԱՆԻ [ՇԱՐԱԴԻԱՆՔԸ]
ՊԱՏՐԻԱՐԿՆԵՐԻ ԵՎ ՄԵՏՐՈՊՈԼԻՏՆԵՐԻ ԱԹՈՌՆԵՐԻ
ԳԱՍԱԱՐԳՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

Հռոմի պատրիարքը: Կոստանդնուպոլսի պատրիարքը: Ալեքսանդրիայի պատրիարքը: Անտիոքի պատրիարքը: Երուսաղեմի պատրիարքը:

Մետրոպոլիտների դասակարգումը

- Ա. Կապադովկիայի թեմ, Կեսարիայի [մետրոպոլիտ]:
Բ. Ասիայի թեմ, Եփեսոսի [մետրոպոլիտ]:
Գ. Եվրոպայի թեմ, Թրակիայի Հերակլիայի [մետրոպոլիտ]:

Դ. Գալատիայի թեմ, Անկյուրայի [մետրոպոլիտ]։
Ե. Հելլենոպոնտոսի թեմ, Կյուդիկրոսի [մետրոպոլիտ]։
Զ. Լիդիայի թեմ, Սարգիսի [մետրոպոլիտ]։
Է. Բյուքտեսիայի թեմ, Նիկոմիդիայի [մետրոպոլիտ]։
Ը. Նույն թեմում Նիկիայի [մետրոպոլիտ]։
Թ. Նույն թեմում, Քաղկեդոնի [մետրոպոլիտ]։
Ժ. Պամփիլիայի թեմ, Սիդեի [մետրոպոլիտ]։
ԺԱ. Երկրորդ Հալք թեմ, Սերաստիայի [մետրոպոլիտ]։
ԺԲ. Հելլենոպոնտոսի թեմ, Ամասիայի [մետրոպոլիտ]։
ԺԳ. Առաջին Հալքի թեմ, Մելիտենեի [մետրոպոլիտ]։
ԺԴ. Երկրորդ Կապադովկիայի թեմ, Տյուանայի [մետրոպոլիտ]։
ԺԵ. Պաֆլագոնիայի թեմ, Գանդրայի [մետրոպոլիտ]։
ԺԶ. Հոնորիասի թեմ, Կալդիուպոսի [մետրոպոլիտ]։
ԺԷ. Պոնտոսի թեմ, Նեոկեսարիայի [մետրոպոլիտ]։
ԺԸ. Երկրորդ Գալատիայի թեմ, Պիսինոնտի [մետրոպոլիտ]։
ԺԹ. Լիկիայի թեմ, Մյուրոնի [մետրոպոլիտ]։
Ի. Կարիայի թեմ, Տավրուպոսի [մետրոպոլիտ]։
ԻԱ. Փոյուզիայի թեմ, Լավոդիկիայի [մետրոպոլիտ]։
ԻԲ. Սալուտարյան Փոյուզիայի թեմ, Սյունադոնի [մետրոպոլիտ]։
ԻԳ. Լիկանոնիայի թեմ, Իկոնիոնի [մետրոպոլիտ]։
ԻԴ. Պիսիդիայի թեմ, Անտիոքի [մետրոպոլիտ]։
ԻԵ. Պամփիլիայի թեմ, Պերդեի [մետրոպոլիտ]։
ԻԶ. Երկրորդ Կապադովկիայի թեմ, Մոկեսոսի [մետրոպոլիտ]։
ԻԷ. Լադիկայի թեմ, Ֆասիսի [մետրոպոլիտ]։
ԻԸ. Թրակիայի թեմ, Ֆիլիպուպոսի [մետրոպոլիտ]։
ԻԹ. Հոդոպեի թեմ, Տրալանուպոսի [մետրոպոլիտ]։
Լ. Կիկլադյան կղզիների թեմ, Հոդոսի [մետրոպոլիտ]։
ԼԱ. Հեմեմոնտոսի թեմ, Հադրիանուպոսի [մետրոպոլիտ]։
ԼԲ. Նույն թեմում Մարկիանուպոսի [մետրոպոլիտ]։
ԼԳ. Կապատյան Փոյուզիայի թեմ, Հիերապոլսի [մետրոպոլիտ]։

ԻՆՔՆԱՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ մասին

...ԼԳ. Երկրորդ Հալքի թեմ, Հերակլիուպոսի [արքեպիսկոպոս]։
ԼԴ. Արազդիայի թեմ, Սերաստուպոսի [արքեպիսկոպոս]։

ԵՆԹԱԿԱՅՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ ԳՄԵՎՈՂ ԵՍԻՍԿՈՍՅՈՍՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

ԿԻԿԻՍՈՍԻ ԿԱՊԱՂՈՎԿԻԱՅԻ ԹԵՄ, մայրաքաղաքը ԿԵՍԱՐԻԱ, ԵՆԹԱԿԱՅՈՒԹՅԱՆ մեջ ունի հինգ եպիսկոպոսանիստ քաղաք, այն է ԹԱԳԱՎՈՐԱԿԱՆ ԶԵՐՄՈՒԼՆԵՐ¹¹⁾, ՆՅՈՒՍԱ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԹԵՈԴՈՍՈՒԿՈՒԼԻՍ, ԿԱՄՈՒԼԻԱՆՈՆ և ԿԻԿԻՍՈՍ...

...ԿԱՊԱՂՈՎԿԻԱՅԻ ԹԵՄ, մայրաքաղաքը ՄՈՒԿԵՍՈՍ, ԵՆԹԱԿԱՅՈՒԹՅԱՆ մեջ ունի չորս եպիսկոպոսանիստ քաղաք, այն է ՆԱՂԻԱՆՉՈՍ, ԿՈՒՆԻԱ, ՊԱՐՆԱՍՍՈՍ, ԴՈՐԱՐՈՆ: ԼԱՂԻԿԱՅԻ ԹԵՄ, մայրաքաղաքը ՖԱՍԻՍ: ԻՐ ԵՆԹԱԿԱՅՈՒԹՅԱՆ մեջ ունի հետևյալ չորս քաղաքները, այն է եպիսկոպոսությունները. ՀՈՈԴՈՒԿՈՒՍԻ, ՍԱԵՍԻՈՆՈՆԻ, ՊԵՏՐԱՅԻ և ԶԵԳԱՆԵՈՆԻ...

